

Névtani Értesítő

34.

Budapest
2012

NÉVTANI ÉRTESÍTŐ

A Magyar Nyelvtudományi Társaság és az ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet időszakos kiadványa

Szerkesztőbizottság:

HAJDÚ MIHÁLY (a szerkesztőbizottság elnöke)
BÖLCSKEI ANDREA, GERSTNER KÁROLY, HEGEDŰS ATTILA,
HOFFMANN ISTVÁN, JUHÁSZ DEZSŐ, LACZKÓ KRISZTINA

Szerkesztő:

FARKAS TAMÁS

A szerkesztő munkatársa:

SLÍZ MARIANN

A kötetben megjelent tanulmányokat lektorálták
a szerkesztőbizottság tagjai

ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

1088 Budapest, Múzeum körút 4/a

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 107

Telefon: (36-1) 411-6500/5353

Honlap: www.mnyt.hu/ne

E-mail: nevter@ludens.elte.hu

34. szám

A kötet megjelenését támogatta:

MTA Könyv- és Folyóiratkiadó
Bizottsága

ELTE BTK HÖK

Budapest, 2012

ISSN 0139-2190

TARTALOM

TANULMÁNYOK

B. GERGELY PIROSKA: Mesterségűző „asszonyemberek” megnevezései Erdélyben a 16–19. században.....	9
MIZSER LAJOS: Beregi ruszin eredetű családnevek.....	17
UCHIKAWA KAZUMI: A japán vezetéknevek.....	31
TAMÁS ÁGNES: Zsidó személynevek és névmagyarosítás a 19. század végi magyar élclapokban.....	41
NÉMETH LUCA ANNA: Zsidó figurák nevei a Borsszem Jankóban a 20. század első felében.....	49
G. PAPP KATALIN: Személynevek az irodalmi művek címeiben.....	67
BÖLCSKEI ANDREA: Az egyház mint egykori birtokos a magyar helységnevekben.....	71
DÉNES GYÖRGY: Az 1249. évi szalonnai határjárás és a félreolvasott <i>Yrmeg</i> , helyesen <i>Yrmes potoka</i>	81
KISS MAGDALÉNA: Nyelvi érintkezések az Érmellék területén a víznevek tükrében.....	93
KEGYES ERIKA: A cégnév mint márkanév szerepe az üzleti kommunikációban.....	101
GÁRDONYI ÉVA: A virtuális macskák névadásának vizsgálata.....	115

MŰHELY

BÖLCSKEI ANDREA – FÓRIS ÁGOTA: Névtan és terminológia.....	125
HOFFMANN ISTVÁN: Elmélet és terminológia a magyar helynévkutatásban.....	127
FARKAS TAMÁS: Szempontok a magyar névtani terminológia megítéléséhez.....	139
SLÍZ MARIANN: Terminusok keletkezése és változása.....	149
BAUKO JÁNOS: A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminológia összevetése.....	157
BÖLCSKEI ANDREA: A helynév-standardizáció terminológiájáról.....	167
N. FODOR JÁNOS: Megjegyzések népnévi eredetű tulajdonneveinkről.....	179
HOFFMANN ISTVÁN: A Kiss Lajos-díj 2012. évi nyertese: Dr. N. Fodor János.....	193
A doktori iskolákban megvédett névtani témájú disszertációk 2011-ben: SZENTGYÖRGYI RUDOLF: A tihanyi apátság alapítólevele mint a magyar nyelvtörténeti kutatások forrása; BÉNYEI ÁGNES: Helynévképzés a magyarban; BÁRTH M. JÁNOS: Székelyföldi történeti helynevek nyelvi elemzése. Névöldrajzi vizsgálatok Szabó T. Attila Erdélyi Helynévtörténeti Adattárában; KENYHERCZ RÓBERT: A szókezdő mássalhangzó-torlódások az ómagyar korban (A helynevek hangtörténeti forrásértéke).....	195

KÖNYVSZEMLE

B. GERGELY PIROSKA: Slíz Mariann: Személynévadás az Anjou-korban; Anjou-kori személynévtár (1301–1342).....	211
BÍRÓ FERENC: Történeti személynévvizsgálatok a magyar nyelvterület északkeleti régiójában (N. Fodor János: A Felső-Tisza-vidék késő középkori személyneveinek szótára [1401–1526]; Személynevek rendszere a kései ómagyar korban. A Felső-Tisza-vidék személyneveinek nyelvi elemzése [1401–1526]).....	217

TRUNKI PÉTER: Varga Józsefné Horváth Mária: A Győr vármegyei Újváros XVIII. századi személynevei.....	222
ÖRDÖG FERENC: Vörös Ferenc szerk.: A nyelvöldrajztól a névföldrajzig II. Családnév – helynév – kisebbségek (A 2011. november 5-i győri tanácskozás előadásai).....	225
SLÍZ MARIANN: Vörös Ferenc kétnyelvű személynévtani kiadványai (The Martyrologium Romanum as the source of onomastics / A Martyrologium Romanum mint a névtudomány forrása; O oblibě jména Mária [Marie] v mad'arsku v zrcadle Martyrologia Romana / A Mária magyarországi divatjáról a Martyrologium Romanum tükrében; Name Change, Name Alteration, Name Restoration and Minority Name Usage / Névváltozás, névváltoztatás, névhelyreállítás; Tvorenie mad'arských a slovenských priezvisk / A magyar és a szlovák családnév-képzés összevetése; O геолінгвистике антропонимов / A személynevek nyelvöldrajzáról).....	229
RAÁTZ JUDIT: Slíz Mariann: Személynevek a középkori Magyarországon.....	231
NÉMETH LUCA ANNA: Szilágyi-Kósa, Anikó: Ungarndeutsche Personennamen im Plattenseeoberland – Eine anthroponomastische Langzeitstudie in Deutschbarnag/Barnag und Werstuh/vöröstó [Német személynevek a Balaton-felvidéken – Történeti személynév-kutatás a barnagi és vöröstói németek körében].....	233
SEBESTYÉN ZSOLT: Павло Чучка: Слов'янські особові імена українців. Історико-етимологічний словник [Az ukránok szláv személynevei. Történeti-etimológiai szótár].....	236
HAINDRICH HELGA ANNA: Emilia Aldrin: Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar [Az elnevezés mint szociális aktus. Szülők keresztnév-választása és annak megvitatása Göteborgban 2007–2009 között].....	240
BAUKO JÁNOS: Reszegi Katalin: Hegynevek a középkori Magyarországon.....	242
KISS MAGDALÉNA: Györffy Erzsébet: Korai ómagyar kori folyóvíznevek.....	245
SCHWING JÓZSEF: Póczos Rita: Nyelvi érintkezés és a helynévrendszerek kölcsönhatása.....	247
KRIZSAI FRUZZSINA: Lakatos Erika: Mesélő utcanévek – Tata.....	250
BÉNYEI ÁGNES: Két névtani vonatkozású emlékkönyvről (Csiszár Gábor – Darvas Anikó szerk.: Klárisok. Tanulmánykötet Korompay Klára tiszteletére; Hajdú Mihály – Tóth Álmos – Báth M. János szerk.: Karszt, történelem, helynevek. Köszöntők és tanulmányok a 88 éves Dénes György tiszteletére).....	252
KOCSIS ZSUZSANNA: Tungli Gyula szerk.: A Pápai Névtani Konferencia előadásai.....	256
GERSTNER KÁROLY: Josef Schwing: Die deutschen mundartlichen Ortsnamen Südtransdanubiens (Ungarn) [Dél-dunántúli német nyelvjárási helynevek].....	257
SLÍZ MARIANN: In the Beginning was the Name. Selected Essays by Professor W. F. H. Nicolaisen [Kezdetben volt a név. W. F. H. Nicolaisen válogatott tanulmányai].....	260
A Névtani Értesítő szerkesztőségébe beérkezett, később ismertető magyar névtani kiadványok.....	263

FOLYÓIRATSZEMLE

HÁRI GYULA: Helynévtörténeti Tanulmányok 6. (2011).....	265
KOZMA JUDIT: Namenkundliche Informationen 95–96. (2009).....	267
KOZMA JUDIT: Namenkundliche Informationen 97, 98. (2010).....	269
FÁBIÁN ZSUZSANNA: Rivista Italiana di Onomastica 17. (2011).....	271

PEŤOVSKÁ FLÓRA: Acta Onomastica 52. (2011).....	275
KOCSIS RÉKA: Onomastica 55. (2011).....	277
SLÍZ MARIANN: Вопросы Ономастики 10–11. (2011).....	278
KAPOS KRISZTINA: Studia Anthroponymica Scandinavica 29. (2011).....	281
KAPOS KRISZTINA: Namn och Bygd 99. (2011).....	283
HAJDÚ ANNA: Ortnamnssällskapet i Uppsala Årsskrift (2011).....	284

TÁJÉKOZTATÓ

Szerzőink figyelmébe.....	287
Fontosabb rövidítések.....	290
Számunk szerzői.....	291

CONTENTS.....	293
---------------	-----

Forum. – A névtudományi kérdések megvitatására lehetőséget biztosító rovat R. JU. NAMITOKOVA problémafelvető írását közli a családnevek ragozásának kérdéséről a szövegbe illesztése kapcsán (152–7).

Tudományos élet. – A folyóirat minden számában olvashatunk beszámolókat az előző év névtudományi, többnyire szláv és nemzetközi eseményeiről. A 2010-ben megrendezett hat konferencia között (158–86) egy udmurt témájút is bemutatnak (180–4). A hosszabb beszámolókat a soron következő eseményekről, jelen esetben a 2011-es konferenciákról és szimpóziumokról szóló rövid információk követik.

Recenziók. – A szemlerovatban egy helynévtani monográfiát és három helynévtárat, valamint egy személynév-történeti monográfiát ismertetnek (187–210).

Könyvespolc. – A hosszabb recenziókat 15 rövidebb, átlagban fél oldalas bemutatás követi az elmúlt négy évben megjelent orosz, ukrán és bolgár névtudományi munkákról, valamint a Nouvelle Revue d'Onomastique 2009-es számáról (211–6).

Mutató. – A kiadvány érdemi része a folyóiratban 2004–2010 között megjelent írások mutatójával zárul, rovatok szerint csoportosítva, szerzők szerinti betűrendben közölve a bibliográfiai adatokat (217–25).

3. A 11. szám rövid bemutatása

Tanulmányok. – A kiadvány egy részét az uráli egyetem helynévgyűjtő munkájának 50 éves történelmét ünneplő tanulmányoknak szentelték. M. E. RUT kifejti az öt évtizedes terepmunka alapelveit, a munka elhúzódnak okait, valamint közli a gyűjtések alapján készült disszertációk, névtárak és monográfiák jegyzékét (61–9). E. L. BEREZOVICS az utóbbi évtized helynévgyűjtő munkájáról számol be, bemutatva a névrendszerben a korábbi gyűjtések eredményeihez képest tapasztalt változásokat (70–88). O. V. MISENKO az uráli egyetemen a gyűjtések alapján készülő elektronikus helynévi adatbázist mutatja be (89–104). – A jubileumi cikkek mellett két helynévtani és egy személynévtani tanulmányt olvashatunk e számban. L. N. MAZUR a 20. században keletkező orosz településnevekkel foglalkozik, feltárva az átnevezések fő okait és következményeit; e nevek és keletkezéstörténetük ugyanis (vö. pl. az átnevezések okaként a személyi kultusz, a kollektivizálás, az urbanizáció, az iparosodás) elsődleges forrásként szolgálhatnak a korabeli társadalomtörténeti kutatásokhoz (5–18). E. D. KAZAKOVA a *Vjatka* helynevet és a *vjatkaiai* kifejezést vizsgálja az orosz nyelvi hagyományban (pl. frazémákban, mondókákban), összevetve a régió földrajzi, kulturális és vallási jellemzőivel, valamint azzal a képpel, amelyet lakói, valamint a területen kívül élők alkotnak róla (19–50). I. B. KACSINSZKAJA az apanév (otcsesztvo) típusait vizsgálja az észak-orosz nyelvjárásokban. Megállapítása szerint ugyanis a teljes személynév ezen eleme az apa keresztnéve mellett annak becenevéből, a nagyapa, az anya, sőt a férj keresztnévéből is létrejöhet (51–60).

Közlemények. – A rövidebb tanulmányokat e számban K. P. VOLSZKUNAK a *Kenozero* víznév új etimológiáját, a balti-finn *käänne* ('kanyar') szóra visszavezethető eredetét felvető írása képviseli (105–6).

Adatok. – A rovatban ezúttal egy nem kizárólag tulajdonnévi adatokra támaszkodó munkát olvashatunk: O. V. GERASIMOVICS az oroszban egyházi eredetű női névként is élő *Hit*, *Remény* és *Szeretet* (*Vera*, *Nagyezsda*, *Ljubov*) megjelenését vizsgálja az egyéb névtípusok (pl. intézménynevek, címek), valamint különböző tárgyakon szereplő feliratok körében orosz, ukrán és helorusz kormusz alapján (107–14).

Tudományos élet. – E számban hat konferenciáról közölnek részletes beszámolót (115–30); elsőként 2011. évi ICOS-kongresszusról, melyen számos magyar névkutató is részt vett; közülük többeket név szerint is említenek (115–23).

Recenziók. – A rovat két írása egy orosz helynévtárat és egy orosz névelméleti monográfiát szemlél (131–8).

Könyvespolc. – A 15, röviden bemutatott mű között az orosz mellett több szláv és egy olasz kiadvány, valamint az Acta Onomastica 2009-es száma szerepel (139–44).

Új disszertációk. – Egy Észak-Udmurtföld településneveiről készült disszertáció hosszabb bemutatását (145–9) követően 34, Oroszországban 2009–2011 között megvédett névtani tárgyú dolgozat adatait sorakoztatja fel a rovat (150–4).

Névgyűjtés. – A kiadvány érdemi része a korábban már említett jubileumhoz kapcsolódva a 70-es évekbeli manysi helynévgyűjtésekről készült naplók részleteivel, valamint az uráli egyetem 1960–2011 közötti gyűjtéseinek adataival zárul (154–91).

4. A folyóirat, mint láttuk, számos olyan tanulmányt, beszámolót közöl, melyek a magyar névkutatók érdeklődésére is számot tarthatnak. Több finnugor vonatkozású írás is megjelenik benne, a magyar névtudománnyal jelenleg azonban nemigen van élő kapcsolata. Ezen igyekszik változtatni a Névtani Értesítő a folyóirattal kialakított cserekapcsolat, illetve az egyes számok szemlézése révén, amelynek köszönhetően mindkét fél világosabb képet alkothat a másik háza táján zajló munkálatokról és eseményekről.

SLÍZ MARIANN

STUDIA ANTHROPONYMICA SCANDINAVICA 29. (2011) TIDSKRIFT FÖR NORDISK PERSONNAMNFORSKNING

Szerkesztők: EVA BRYLLA – KATHARINA LEIBRING

Swedish Science Press, Uppsala. 216 lap

1. A skandináv névtani folyóirat 29. évfolyamában (2011) hét tanulmányt és tizenhárom recenziót olvashatunk. A kötet írásai elsősorban rúnafeliratokon szereplő személynévek értelmezésével, valamint a skandináv országok névtörténeti vonatkozású kérdéseinek elemzésével gazdagítják az eddigi kutatások eredményeit.

2. **Tanulmányok.** – A kötetet MAGNUS KÄLLSTRÖMnek egy Åsmund Kåressontól származó rúnafelirattal foglalkozó tanulmánya vezeti be (5–20). A tárgyalt rúnafelirat egy már elvesztett rúnakövön található, rajta egy érdekes személynévvel (*kanilf*). Ezt a 17–18. századi kutatók különféle képpen olvasták (*kailf*-nak, illetve *kilf*-nek); KÄLLSTRÖM azonban – MICHAEL LERCHE NIELSEN *kalf* olvasatából kiindulva – a *kanilf*-ként való interpretálás mellett érvel. E szó szerzőnk feltételezése szerint a félrevésett *knilf* alakváltozat *kailf* (acc.) alakra történő helyesbítésének az eredményeként jött létre, amelyet leginkább a ritka *Gaelr* személynévvel azonosítva értelmezhetünk.

PATRIK LARSSON egy upplandi rúnakó *fili* feliratának értelmezését kíséri meg írásában (21–35). Megállapítása szerint a feliraton szereplő *fili* a nyugati óskandináv *Fili* személynévvel azonos, amellyel egyedül az Edda egyik költeményében, a Völuspában találkozhatunk egy törpe nevéként. Szerzőnk vizsgálódásai a *fili* szó tanulmányozásán túl ezért a mitológiai lények, a fiktív és a valós személyek neveinek kapcsolatára is kiterjednek.

KATHARINA LEIBRING kutatásai alapján a 17. század első felének svéd női neveiről alkothatunk képet (37–62). A szerző három östergötlandi és västergötlandi egyházközség 1660 előtti születési és halotti anyakönyveinek névjegyzékeit vizsgálja, elsőként a keresztnévek területi megoszlását térképezve fel, majd a nőket azonosító megnevezések különböző formáit tekintve át. Ennek során rámutat arra, hogy a nőkre való hivatkozás tekintetében szignifikáns különbségeket tapasztalhatunk az egyes egyházközségekben: Lyrestadban a nők többségére egy férfi rokonukkal (pl. férj, apa vagy vő) való viszony formájában utalnak; Skedeviben ellenben az ilyen hivatkozás nélküli megnevezések a gyakoriak; a feljegyzések további típusaiként említhetők még a név nélküli, valamint a ragadványnevekkel jelölt változatok.

TORODD KINN tanulmányában a bergenhusi megyék keresztnév földrajzát mutatja be, az 1801-es norvégiai népszámlálás adatait használva fel (63–104). Szerzőnk a feljegyzett 279 férfi és 246 nő névből hierarchikus csoportokat állított fel az egyes területi egységekben, a nemenkénti 100 leggyakoribb keresztnévet alapul véve. Ennek eredményeként olyan struktúrát sikerült kialakítania, amely a nevek regionális megoszlása mellett az általa kialakított 7 nagyobb régió saját névprofilját is világosan tükrözi.

BENEDICTA WINDT-VAL kutatásai alapján az északi nevek reneszánszába nyerhetünk bepillantást (105–22). A 19. században a skandináv országokban is divattá váltak a régi északi-germán nevek, melyek felelevenítésének jelentőségét az adta, hogy szimbolikus értékük révén a nemzeti hovatartozás érzését erősítették meg. WINDT-VAL fontos problémaként veti fel azt a kérdést is, hogy miként lehet elkülöníteni egymástól a középkortól kezdve folyamatosan élő nevek szimbolikus tartalmát a romantikus nemzeti újjáéledés által népszerűsített névcsoportok identitásformáló jelentésétől.

ANNA MASANTI a finn nevidentitás kérdéseit tárgyalja írásában (123–45). Interjúkra épülő felmérései alapján az egyének saját nevükről alkotott elképzeléseiről nyerhetünk teljesebb képet. MASANTI véleménye szerint név és viselője nem kezelhetők egymástól elválasztva, a nevek ugyanis – erős jelentést közvetítve tulajdonosaik felé – különleges hatást gyakorolnak a személyes identitásra. A szerző részletesen ismerteti a névidentitást felépítő tényezőket is, így például az életkori meghatározottságot, az etnikai hátteret, az esetleges becenevek használatát, a nevek nemzeti hovatartozását és gyakoriságát, valamint a szülői és egyéni értékrend kapcsolatát is.

OLLE ABRAHAMSSON tanulmányának középpontjában az a dilemma áll, szükséges-e nagyobb teret engedni az egyéni érdekeknek a névválasztásban (147–63). A kérdés felvetésének hátterében a svéd névtörvény kétoldalú megítélése áll, sokan ugyanis túl szigorúnak és korlátozónak vélik a névadás jogi szabályozását. ABRAHAMSSON ezzel szemben számos példával igyekszik bizonyítani, hogy a törvény valójában széles választási lehetőséget biztosít a polgárok számára mind a keresztnév választás, mind a névváltoztatás tekintetében.

3. Recenziók. – A tanulmányokat követően 13 recenzió alapján tájékozódhatunk a kurrens skandináv névtani szakirodalomról. A rovat főképp svéd vonatkozású monográfiák, valamint a DAHL–EDLUND-féle svéd nemzeti nyelvatlasz ismertetéseit tartalmazza,

de egy angol, három német és egy finn szakmunkát is bemutat. A rovatban ezenfelül megtaláljuk a 2010. áprilisi uppsalai nemzetközi szimpózium és a 23. nemzetközi torontói névtani kongresszus előadásait összefoglaló tanulmánykötetek áttekintését is.

KAPOSI KRISZTINA

NAMN OCH BYGD 99. (2011)
TIDSKRIFT FÖR NORDISK ORTNAMSFORSKNING
 Szerkesztő: SVANTE STRANDBERG
 Textgruppen i Uppsala AB, Uppsala. 218 lap

1. A svéd névtani folyóirat 99. évfolyamában tizenhárom tanulmányt, öt kisebb közleményt és tizenöt recenziót olvashatunk. A kötet írásai elsősorban helynevek etimológiai elemzésével, valamint a helynévkutatás és az archeológia érintkező területével kapcsolatos kérdések áttekintésével gazdagítják az eddigi kutatások eredményeit, de egy rúnafeliraton szereplő személynév eredetének felfejtése is színesíti a folyóirat tartalmát.

2. Tanulmányok. – A helynevekkel foglalkozó tanulmányok sorát BJÖRN AMBROSIANI írása nyitja (5–19). A svéd szerző provokatív felvetése szerint annak oka, hogy a Mälaren tó környéki ősi helynevek nem kapcsolhatók össze késő vaskori maradványokkal, a leletek 13. század előtti kiszántása. Elképzelése szerint ezen „ősi” helynevek valójában egészen a 13. századig létrejöhetnek. HARALD BJÖRVAND a *Skåne* szó új szemantikai interpretációját adja írásában (21–31): arra a következtetésre jut, hogy a név preskandináv **Skaðin(a)-auju* alapalakjának első eleme nagy valószínűséggel összefügg a germán 'harcol' jelentésű **skāpan-* igével. THORSTEN ANDERSSON hasonlóképp egy skandináv helynév, az *Ösa* etimológiáját vizsgálja (33–40). A jämtlandi falucska nevét – szemben az eddigi szakirodalom állításával – a 'bugyogó forrás' jelentésű *os* és *vin* nyelvi elemek összetételeként határozza meg. LENNART ELMEVIK tanulmánya a *Torghatten* névösszetétel első elemének értelmezhetőségét járja körül (41–9). A szerző már korábban is foglalkozott az említett helynév etimológiájával, s eddigi elképzelését most új megállapításokkal gazdagítja. STAFFAN FRIDELL egy smålandi falu, *Rottne* nevének az etimológiáját vizsgálja (51–7). Tanulmányából megtudhatjuk, hogy a helynév egy folyó-, illetve tó-névre vezethető vissza. LISBETH EILERSGAARD CHRISTENSEN kutatásai alapján a dán helynevekről, illetve azok társadalmi relevanciájáról nyerhetünk teljesebb képet (59–86). A szerzőnő egy Közép-Svédországban már elvégzett vizsgálat analógiájára nyolc terület helynévcsoportjainak elemzésével igyekszik feltárni a dán helynevek és a késő vaskori társadalmi struktúra összefüggéseit. FRODE KORSLUND a norvég főváros, *Oslo* nevének etimológiáját fejt fel írásában (87–93). Megállapítása szerint a legrégebbi forma az *Ásló*, s az *Ósló* változat létrejötté magánhangzó-hasonulás eredménye. MATS G. LARSSON és STAFFAN FRIDELL tanulmánya az Uppsalától délre fekvő két kis tó, az *Övre* és a *Nedre Föret* nevét, illetve a hozzájuk kapcsolható nyelvi formákat elemzi (95–108). A szerzőpár egyetért abban, hogy az egykor egységes vízfelületet alkotó két tó közös megnevezése,

a *Föret* egy mára már eltűnt tengernyúlványt jelölhetett, nyelvileg szoros összefüggést alkotva a 'mezős terület'-et jelentő *Föresäng* szóval is. MAGNUS KÄLLSTRÖM egy dán rúnakő feliratának értelmezését kísérli meg írásában (109–14). Megállapítása szerint a feliraton szereplő *supr* az eddigi vélekedésekkel szemben nem *supr[ana]*-vá ('déli dán') egészítendő ki, hanem a *suðrmaðr* szó ('dél-német személy') genitivusaként értelmezhető. HANS GÖTHBERG Uppsala megye bronz és vaskori településeinek helyneveit vizsgálja (115–35), fontos összefüggéseket tárva fel a történelmi korok változása és a helynevek jellegzetességei között, világosan elkülönítve egymástól azokat a településeket, amelyekben a történelmi folytonosság lehetővé teszi a mai helynevek és kora vaskori megfelelőik összekapcsolását, valamint azokat, amelyek az adott területek újjástrukturálásával egyúttal új helyneveket is kaptak.

3. Kisebb közlemények és recenziók. – A továbbiakban két kutatóról, SVEN BENSONRÓL és GÖSTE HOLMRÓL olvashatunk megemlékezést; ezeket az északi országokban 2010-ben megjelent névtani szakirodalom bemutatása követi. Ezt követően 15 recenzió révén tájékozódhatunk a kurrens skandináv névtani kutatásokban, valamint egy német nyelvű munka, az első burgenlandi családnévkönyv ismertetését is megtaláljuk.

KAPOSI KRISZTINA

ORTNAMNSSÄLLSKAPETS I UPPSALA ÅRSSKRIFT (2011)

Szerkesztők: MATS WAHLBERG – STAFFAN NYSTRÖM

Ortnamnssällskapet i Uppsala, Uppsala. 91 lap

Az Uppsalai Helynévtársaság 2011-es évkönyvében nyolc szerző tizenegy tanulmánya olvasható, többségük helynévi témájú.

THORSTEN ANDERSSON kötetnyitó írásában az *Allbo häred* helynév etimológiájával foglalkozik (5–9). A Smålandban található területet öt kerületre (häred) osztották: ennek egyike a vizsgált név is, mely valószínűsíthetően annak a helynek nevéből ered, ahol korábban a kerületi gyűléseket tartották.

Második tanulmányában ANDERSSON a *Visingö* sziget nevének etimológiáját vizsgálja (11–5). A *Visingö* alak összetétel: utótagja az *ö* 'sziget' jelentésű szó, előtagja pedig vagy az ósvéd **vīsin* 'nedves, lapos talaj' vagy a **Vīsin* helységnév, utalva a sziget legkeskenyebb részére, mely jellegzetesen alacsony fekvésű.

LENNART ELMEVIK az *Ulvbygden* helynévre ad értelmezési javaslatot írásában (17–22). *Ulvbygden* Uppsalától 30 km-re fekvő, upplandi benépesített terület. A szerző lehetséges interpretációja szerint a név előtagja, az **Ulsar*, *-ir* alak az ósvéd **Ūls(a)* folyónevet foglalja magába.

STAFFAN FRIDELL első tanulmánya a ma két birtok nevéként is ismert *Bergkvara* helynevet elemzi (23–5). Egyikük egy nemesi földbirtok Bergunda kerületben, a másik pedig egy nagy falu Kalmar megye déli partvidékén. Okleveles adataik alapján valószínűsíthető, hogy az utóbbi neve másodlagos a bergundaiéhoz képest.

Második írásában FRIDELL az ósvéd és ódán nyelvekben is meglevő, később a népmesékben és népdalokban is előforduló kitalált alaknak a megnevezésével (*lindorm* 'hársfaféreg') foglalkozik, s ennek egy változatát fedezi fel egy 12. századi rúnaszöveg *Lingorm* (acc.) személynévben is (27–30).

A szerző harmadik tanulmányában a smålandi Värnamo kerület több kis falvának neveit (pl. *Mossle*), valamint három kultikus helynév (*Västhorja*, *Östhorja* és *Hov*) eredetét vizsgálja (31–7).

ELSA MELIN az *Ystad* helynévre fókuszál írásában (39–44). Kétségbe vonja a szó elején szereplő *y-* elemnek az ódán 'tisza' szóból való eredét, mivel azon a vidéken az elmúlt hat évezredet átfogó analízis során nem találtak tiszafapollent. Véleménye szerint a helynév az *Izt* + *stad* 'legtávolabbi lakóhely a tenger felé' alakra vezethető vissza, utalva Ystad tengerparti fekvésére.

KRISTINA NEUMÜLLER váltakozó alakban szereplő helynévpárok (*Aspetorp* – *Aspesten*; *Almbyns* – *Svartviken*; *Långsved* – *Dröttjan*) eredetét vizsgálja (45–61). A szerző a birtokok magyarázatához földmérőterképeket és pollenanyag-nyilvántartásokat is felhasznál.

STAFFAN NYSTRÖM a (63–71) a Stockholmban és környékén legalább hat kisebb birtok által is viselt *Solbaset* helynév eredetével foglalkozik. A nevek *solbas* vagy *solbadd* eleme Svédország különböző részein 'tűző nap, égető nap' jelentésben élt. A birtokok neve tehát a más területeken általában tapasztalható zord életviszonyokkal való szembeállításaként a melegebb éghajlati környezetre utalt.

LENNART RYMAN (73–6) 2010-es, a *Maisa* svéd női névre vonatkozó történelmi név- szociológiai vizsgálatát egészíti ki írásában. A tanulmány a Helsink-i Nemzeti Levéltár korpuszára támaszkodik, valamint utal a modern svéd *majsa* ('fiatal nő, lány') köznévre is, mely valószínűsíthetően kapcsolatban áll a személynévvel.

BERIT SANDNES (77–90) írása dél-svédországi helynevek értelmezési módjainak több aspektusát tárja fel. Példaként említi többek között a híres *Maeshowe* mesterséges dombot, mely a svéd és dán nyelvben is meglevő *mad(e)* 'rét, kaszáló' alakra vezethető vissza, majd olyan neveket tekint át, melyeknek alkotóelemei a germán nyelvekre jellemző *-stad* és *-ing(e)*.

A tanulmányok végén angol nyelvű összefoglalók olvashatók, valamint egyes témákhoz kapcsolódóan színes térképek, korabeli források is kiegészítik a kutatásokat.

HAJDÚ ANNA